

Finska krigsbarn i Leksand

Sandvikenlottornas internat för finska barn i Dalarna.

Avskrift av artikel i Den Svenska Lottan, 1943, författare: Solveig Göransson, ordförande i Sandvikens lottakår.

I januari 1942 bildades i Sandviken en kommitté benämnd Sandvikens Internatkommitté i syfte att bereda finska barn vistelse i Sverige. Det bestämdes att två internathem skulle upprättas och skötseln av dessa anförtroddes Sandvikens Lottakår och Sandvikenkretsen av Röda Korset. Lottorna fick internatet i Hjortnäs folkskola norr om Leksand i sin vård. På grund av barnens klenhet visade det sig att ännu ett internat måste inrättas och Sandvikens Lottakår fick då ansvaret även för det tredje hemmet, Carlstensgården i Häradsbygden, där de senaste minderåriga finska barnen placerades. Driftkostnader för internaten har till hälften betalats av Sandvikens industrier, medan andra hälften gäldats genom på privat väg insamlade medel.

Innan barnen anlände bildades inom Sandvikens Lottakår en kommitté på fem lottor, som med ordföranden, fru Solveig Göransson, i spetsen övertog ledningen för hemmens skötsel och barnens vård. Därefter sattes alla våra lottor i arbete för att sy den enorma utstyrsel som fordrades. Bl.a. förfärdigades nattskjortor, klänningar, pojksbyxor och pojkskjortor, förkläden, skidoveralls med luvor till 40-talet barn, allt som allt 430 plagg, och lottorna arbetade villigt och glatt för att få allt i ordning.

En stor del av barnen voro vid ankomsten klena, sjuka eller hade nyss genomgått sjukdomar. Första delen av vårdtiden var därför synnerligen krävande. Utbredda förkylningsinfektioner grasserade med stor häftighet. Många av vårdpersonalen fingo känna på ”finnbacillerna”. Dessutom voro barnen behäftade med en elakartad varinfektion i huden med djupa svårläkta sår.

Kommentar: Impetigo (eller svinkoppor) var ganska vanligt förekommande hos finska barn. Troligen spreds smittan ombord på barntågen, där barnen kunde vistas flera dygn tätt sammanpackade i trånga kupéer och med minimala förutsättningar till rimlig hygien. Förkylda förskolebarn smittades särskilt lätt. - Läkare var Erik Husmark, Sandviken.

Undan för undan förbättrades dock hälsotillståndet. Aptiten vad det aldrig något fel på, ej heller på barnens livaktighet. Den tog sig emellanåt mycket påtagliga uttryck. Barnens tillfrisknande glädde vårdarinnorna, som tydligt kunde följa förbättringen i vikt kurvorna. De allra flesta barnen ha under vårdtiden ökat 2-4 kg i vikt. Ett 15-tal ha t.o.m. förmått lägga ända upp till 7 kilo på hullet. I beaktande av att de flesta barnen voro små och under skolåldern, kan viktökningen anses synnerligen tillfredsställande.

Redan vid ankomsten måste så gott som samtliga barn utrustas med kläder och skodon. Vid sin avresa erhöilo sedermera alla barnen dessutom god och fullständig vinterutrustning. I all synnerhet förseddes de barn som återvände till Finland, med varma präktiga kläder och skor etc. Dessutom fick vart och ett av dessa barn med sig hem de matvaror, frukt och karameller, som var tillåtet att föra ut ur landet.

Vid pingsttiden företog några lottor ur Sandvikens Lottakår en inspektionsresa till Dalainternaten och här följer en liten skildring därifrån.

"Det är pingstdagsmorgon! Solen strålar från molnfri himmel och Sandvikens gator äro folktomma. Bilen som skall föra oss lottor till Dalainternaten skjuter raskt fart, och vi rullar snart genom Dalarnas vackra nejder, där naturen klätt sig i fagreste pingstskrud. Vid Tällberg utbreder sig ett storståtligt panorama för våra blickar. Siljan lyser knallblå vid horisonten, de nyplöjda tegarna skifta i mörkaste brunt, i björkhagarna beta kor, och visipporna breda ut sin matta mellan björkarnas vita stammar. I dikesrenen sticker årets första kabbeleka upp sitt smörgula huvud och björkarnas skira ljusgröna hängen vaja sakta för den milda lekfulla vårbrisen.

På slingrande vägar nalkas vi vårt första mål, internatet i Hjortnäs skola, uppsatt och driven av Sandvikens lottakår. Gården ligger vid gästernas ankomst tyst och öde i middagssolen, men plötsligt blir det liv. Ett 20-tal stojande ungar strömma ut i det fria och kasta sig i fru Göranssons armar. "Tanti" är mycket populär bland barnen – de följa henne var hon går och står – och det dröjer en stund innan den lilla käcka finskan ordnat sina skyddslingar i en rad. Och så tonar klart och ljudligt Sillanpäämarschen och några finska nationalsånger de förtjusta gästerna till mötes.



Hjortnäs Skola och som senare blev Tennfigur museumet

Under fru Göranssons ciceronskap göra vi alla en rundtur genom Hjortnäs folkskola, där blommiga gardiner och prunkande pelargonior i fönstren skapar en atmosfär av hemtrevnad. I sovsalen stå säng vid säng med små tofflor pryddigt uppradade därunder, och i korridoren trängas handfaten i långa rader.

Sköterskorna äro typiska representanter för finsk ungdom av idag. De trivas gott med barnen och ha pli på dem. Finnbarnen på Hjortnäs ha nu vuxit in i miljön och trivas storartat. Vilda tjut och språngmarsch till grinden är avskedshälsningen till deras Sandvikengäster. Små ivriga finska barnanävar, som glatt vifta farväl är det sista vi se, när färden går vidare."

Carlstensgården

"Mitt inne i Häradsbygden ligger Carlstenska gården, Sandvikenlottornas andra internathem, där de minsta finnbarnen huserar under syster Karins ömma vård. Då bilen stannar blir det liv och rörelse på den rymliga verandan och småttingarna sträcka sin händer till ett välkommen. Ve den, som glömmer någon liten näve! Lill-Pekka, 1 år och 10 mån., den yngste kelgrisen i församlingen trivs bäst på den finska sköterskans arm och visar först en onådig uppsyn mot de intresserade Sandvikengästerna. Leende småttingar, en del med nyss läkta ärr efter vattkoppor och andra sår, en del på vingliga svaga ben, men dock bättre än vid ankomsten till internatet, springa omkring i den varma vårsolen på verandan. Men plötsligt få de glada gästerna en klump i halsen och ögonen blir fuktiga. En liten allvarlig finsk flicka – anländ på

pingstaftonen – med all livets lidande i sina mörka ögon tittar fram från sin undanskymda plats bakom syster. Det är en märkbar skillnad på henne och de andra barnen, som vistats på internatet ett par månader.

Syster Karin misströstar dock inte. Flickan skall snart bli glad igen när hon bara fått äta upp sig och blivit bekant med kamraterna. Att äta potatis tre gånger om dagen som den lilla sjuåringen – hon såg ut som 5 år – gjort en längre tid, en del ha ej heller potatis, kan nog bryta ner de flesta.



Carlstensgården, stor, rymlig och luftig, är tydligen idealisk för småbarnen. Där finnes även badrum och personalen förutom syster Karin och finskan består av två nyutexaminerade elever från Västerbergs folkhögskola samt dalkulla i köket, ha stora härliga rum.

Man kan tycka att Sandvikeninternaten placerats för långt från Sandviken, men då det visade sig omöjligt att finna lämpliga platser i närheten av staden, får man vara tacksam för att internaten placerats i den hälsosamma Dalabygden.

Barnen som anlände den 19 mars beräknas stanna till 1 oktober och de insamlade medlen täcka väl kostnaderna för denna vistelse."

Kommentar: Fram till detta stycke tycks artikeln vara skriven senare delen av 1942. Följande stycke är uppenbart skrivet efter hemmens avveckling. Avsnittet är intressant i så måtto att här finns uppgifter som i någon mån kvantifierar lottornas insatser i arbetstimmar och vårddagar.

"Då hemmen på hösten upplöstes återvände de skolpliktiga barnen till Finland, 33 barn ha placerats i enskilda hem, av dessa har 15 fått fosterhem i Sandviken och trakten däromkring, 4 barn har övertagits av andra internathem. Vårddagarna på Hjortnäs ha uppgått till 5167 dagar och på Carlstensgården till 2750. Enbart lottorna arbetade 4700 timmar på hemmen.

Trots skötseln av barnen i många fall kunnat ge besvärliga komplikationer är det en glädje att konstatera att samtliga finska barn som omhändertagits, också kunnat avlämnas utan att något dödsfall eller svårare sjukdomsfall drabbat någon av skyddslingarna.

Utom alla lottor som deltagit i arbetet på hemmen tjänstgjorde därstädes finska vårdarinnor, vilket var förmånligt, då barnen därigenom behöll sitt språk och sin finska karaktär.

Med de finska hemmen underhölls en livlig korrespondens. I breven uttalades den tacksamhet man känner från andra sidan Bottenhavet för den omvårdnad, som ägnades deras barn. Ett utdrag ur ett brev må vara nog: "Vi kunna ej med ord beskriva med vilken tacksamhet vi tänka på Eder och på hela Sveriges folk, då våra barn givas så god vård och omslutes av så mycken kärlek i denna för Finland så svåra tid." G

Hjortnäs

I Mora Tidning måndagen 23.3 1942 finns en kort liten notis under rubriken Finsk barnkoloni i Hjortnäs. På fredagen anlände en kontingent om 35 finska barn till Hjortnäs, där en koloni ordnats i Hjortnäs skolhus på bekostnad av firmor i Sandviken, bl.a. Sanvikens Jernverk, tillsammans med Sandvikens Röda Korsavdelning.



En Hjortnäsbo har 2005 berättat att han hela livet bott nära skolan där den finska barnkolonin fanns. Barn och personal besökte ofta hans hem, som fotot visar. Han tyckte mycket om barnen, som sökte sig till honom och fick gärna sitta i hans knä. Här står han bland alla barnen med i pojke i famnen. Vid denna tid var han ganska ung men ändå medveten om att han på något sätt fyllde en roll som fadersgestalt för barnen, som ju i vanliga fall var omgivna av enbart kvinnor. Två av de anställda var Kirsti Särkkä och Milka Käkönen. Troligen de båda som står längst bak till vänster.

Berättelsen återgiven av Marja Hellstenius, Leksand, från intervju med Erik Sjöberg.

Foto: Erik Sjöberg